

شناخت آموزش عالی قاره آسیا با رویکرد سیستمی: بر اساس مطالعات انجام شده درباره آموزش عالی ژاپن، مالزی، ایران

خدایار ایبلی^۱، محمدمهدی بابائی^۲

چکیده

زمینه و هدف: امروزه آموزش عالی با مسائل و چالش‌های در سطح جهانی و ملی، رو به رو است. چنانچه کیفیت مولفه‌های آموزش عالی مد نظر قرار نگیرد، موجب اتلاف منابع می‌شود. هدف اصلی پژوهش، شناخت آموزش عالی قاره آسیا و کشورهای منتخب شده است. در این پژوهش، ویژگی‌های موسسات آموزش عالی در کشورهای مذکور به منظور شناخت نظام آموزش عالی با رویکرد سیستمی مورد مطالعه قرار گرفت.

روش‌ها: روش تحقیق این پژوهش تحلیلی-اسنادی است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، اسناد و مدارک، درون‌سازمانی، کتب، مقالات داخلی و خارجی و سایت‌ها بوده است.

یافته‌ها: در این پژوهش، پنج ابعاد سیستم آموزش عالی (بستر، درون‌دادها، فرایند، برون‌داد و پیامدها)، مطرح و برآیند آموزش عالی در تحقق اهداف مورد نظر، تشریح گردید.

نتیجه‌گیری: با توجه به اهمیت شناخت آموزش عالی بعنوان بازخورد موثر در نظام آموزشی، در پایان مجموعه‌ای از پیشنهادها برای توسعه آموزش عالی و ارتقای کارایی آن تدوین و ارائه شده است.

کلمات کلیدی: آموزش عالی، قاره آسیا، رویکرد سیستمی

مقدمه

شده اجتماعی برای تولید دانش و پرورش نیروی انسانی ماهر است (۴) بعد از جنگ جهانی دوم تا ۱۹۹۰ در کشورهای در حال توسعه یافته، دولتها متولی اصلی آموزش عالی بودند. در این دهه، ضرورت صنعتی شدن، افزایش جمعیت مدرسه‌رو و به تبع آن تقاضا برای آموزش عالی و جهانی شدن، دولتها با الزام گسترش آموزش عالی مواجه گشتند (۵). از طرفی در دهه‌های اخیر، نظام آموزش عالی به علل مواجهه با رشد فرایند فناوری، تغییرات وسیع اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی، و تأمین نیازهای جامعه با موضوعات اساسی روبه‌رو شده است.

تغییرات بی‌سابقه و سریع علم و فناوری در قرن بیست و یکم و حرکت در راستای جهانی شدن تمام جنبه‌های زندگی بشر را تحت تأثیر قرار داده و موجب بروز شرایط ویژه و تغییر نیازهای نظام آموزش جوامع شده است. از آنجا که تغییر و تحول از اصول اساسی و اجتناب‌ناپذیر سازمانی است (۱) و بهترین سازمانهای دنیا آن را وظیفه اصلی خود توصیف نموده‌اند (۲) بر این مبنا آموزش عالی یکی از مهمترین دستگاه‌های فکری جامعه امروزی (۳) و دانشگاه از آشناترین نهادهای تعریف

۱- استاد تمام گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲- دانشجو دکتری اقتصاد و مدیریت مالی آموزش عالی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (✉ نویسنده مسئول)
آدرس الکترونیک: m.zmbm67@gmail.com

شمار می‌رود، جهت موفقیت در برنامه‌های تحصیلی و افزایش کیفیت آموزشی خود، نیازمند آشنایی با سایر نظام‌های آموزشی است، چرا که سیستم آموزش عالی ایران با وجود پیشرفت و کسب دستاوردهای علمی در زمینه‌های مختلف در حوزه‌های متعددی نیز اثربخشی و کارایی کمتری از خود نشان داده است، دلیل این ادعا را می‌توان عدم کسب رتبه‌های برتر علمی در بین دانشگاه‌های معتبر دنیا دانست. شناخت نظام آموزشی به منظور الگوگیری جهت اصلاح و پیشبرد مسائل مهم آموزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۱۰).

مبانی نظری

نظام آموزش عالی و رویکرد سیستمی

سیستم عبارت است از اجزای به هم پیوسته و مرتبط با هم که به نحوی تنظیم گردیده‌اند که یک کل مجزا از تک تک اجزاء را به وجود می‌آورند. جوامع بشری نوعی دستگاه‌اند. این دستگاه‌ها داده‌هایی را به دست می‌آورند، سپس از تغییر و تبدیل آنها ستانده‌هایی را تولید می‌کنند. در حالی که سازمانها خود از قسمت‌ها و یا دستگاه‌های فرعی تشکیل شده‌اند، خود سازمانها نیز سیستمی فرعی از دستگاه‌های بزرگ‌تر به حساب می‌آیند. اگر توجه ما به یک دانشکده معطوف شود و آن را یک سیستم بنامیم، یک ابر سیستم محسوب می‌شود و بخش‌های درونی نظیر حسابداری و مدیریت زیر دستگاه‌های فرعی محسوب می‌شوند (۱۱). ویژگی اصلی نگاه سیستمی این است که سیستم در تعامل و یکپارچگی اجزاء است نه عمل هر یک از اجزاء به طور مستقل. لذا، تفکر سیستمی کمک می‌کند که پیوندهای بین همه اجزاء و عوامل سازمان (آموزش عالی) درک گردیده و بینش جامع‌تری نسبت به موضوع پیدا شود و با درک علل ریشه‌ای مسائل و تمرکز بر معلول، به علل مسائل و مشکلات پی برده می‌شود (۱۲).

در رویکرد سیستمی هر یک از اجزاء با اجزای دیگر در تعامل کامل است، تغییر در هر یک از این اجزاء موجب برهم خوردن

از وظایف مهم مجموعه آموزش عالی، پرورش نیروی انسانی کارآمد برای اشتغال در بخش‌های گوناگون و مورد نیاز جامعه است و هدف اصلی و نهایی دانشگاه‌ها تولید دانش، تأمین نیازهای جامعه، تربیت متخصصان، و ارائه راهکار برای حل معضلات اجتماعی در همه زمینه‌هاست (۶). در جهان امروز، تمامی کشورها دنبال توسعه و پیشرفت هستند. بسیاری از متخصصان توسعه و تعلیم و تربیت معتقدند که عامل اصلی پیشرفت و توسعه هر کشوری، سرمایه انسانی و نیروی کارآمد، ماهر و اثربخش آن کشور است. نظام تربیت و آموزش هر کشور، به ویژه در بخش آموزش عالی، وظیفه‌گزینش، تربیت و آموزش این سرمایه‌ی انسانی را بر عهده دارد (۷). آموزش عالی نشان‌دهنده سرمایه‌گذاری در منابع انسانی است و آموزش با کیفیت بالا برای توسعه هر کشوری مهم است. در واقع آموزش عالی از مهمترین نهادها برای آموزش نیروی کار ماهر است که به توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور منجر می‌شود. بنابراین توسعه جامعه می‌تواند وابسته به توسعه کمی و کیفی آموزش عالی خود باشد. نظام آموزش عالی، زیرسیستمی از نظام‌های بزرگتر است که هم از آنها تأثیر می‌پذیرد و هم بر آنها تأثیر می‌گذارد (۸). از سویی دیگر دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی نه فقط به خاطر این مسائل، بلکه به جهت گسترش مرزهای دانش و از دیدگاه‌های رشد شخصی، ملی، بین‌المللی مورد توجه می‌باشند. در حالت کلی در تمام کشورها برای این نوع آموزش کم و بیش اهداف مشخص شده زیر را بیان می‌کنند:

- الف) انجام پژوهش‌های بنیادی، علمی و کاربردی به منظور پیشرفت و گسترش علم و دانش در جامعه؛
- ب) تربیت و تأمین نیروی انسانی ماهر، متخصص و کارآمد مورد نیاز بخش‌های مختلف جامعه،
- ج) تسهیل تحقق اهداف اجتماعی و فرهنگی و اعتلای سطح فرهنگی جامعه (۹).

کشور ما ایران نیز که امروزه جزء کشورهای در حال توسعه به

را بیشتر کرده و در سالهای اخیر آموزش عالی آن، سهم ارزنده‌ای در فرایند ملت‌سازی عهده‌دار شده و در داخل در راستای تقویت همبستگی اجتماعی و در سطح جهانی با ارتقای سطح علمی جامعه در زمینه تصویرسازی بهینه از ملت مالزی ایفای نقش می‌کند.

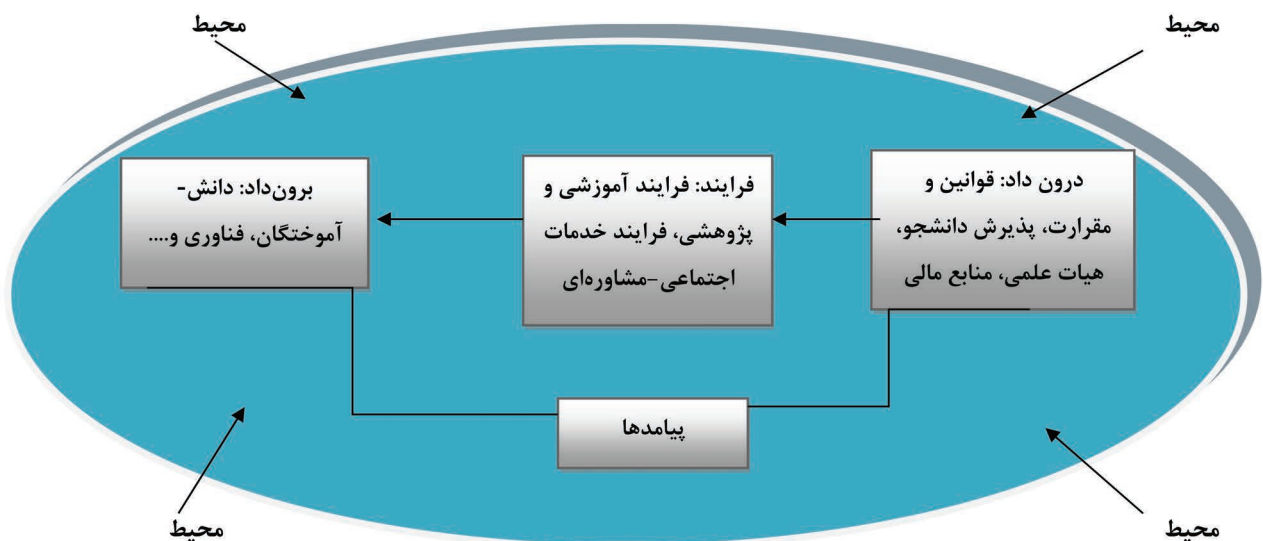
حکومت برای دسترسی به اهداف برنامه‌های توسعه و ایجاد وحدت ملی مبتنی بر اصولی بوده است. آشکار است که نیل به این اهداف فقط از راه توسعه اقتصادی میسر نبوده بلکه مستلزم تغییر اذهان و افکار مردم نیز بوده است؛ لذا نقش آموزش به طور عام و آموزش عالی به طور خاص به مثابه عنصری اثربخش و مهم از رهگذر تزریق ارزشهای مشترک همگانی است (۱۵). از این رو در جامعه چند قومی مالزی، آموزش نخستین ابزاری است که برای جامعه‌پذیر کردن نسلهای جوان‌تر و تزریق وفاداری نسبت به دولت و تغییر وفاداری آنها از گروه‌های قومی به هویت فراگیر ملی و ملت‌سازی به خدمت گرفته شده است (۱۶). امروزه بعد از گذشت چند دهه، قومیت به یکی از عناصر کلیدی در مناسبات گروه‌های قومی مالزی تبدیل شده است؛ به گونه‌ای که گروه‌های قومی نمی‌توانند از پیامدهای این واقعیت کلان اجتماعی و فرهنگی

تعادل در سیستم می‌شود و بازنگری جهت گرفتن نتیجه مطلوب از طریق مکانیزم بازخورد انجام می‌گیرد. دترت و جنی (۱۳) از تفکر سیستمی در راستای توسعه صحبت می‌کنند. تفکر سیستمی مستلزم این است که همه اعضای سازمان چگونگی تاثیر اقداماتشان را بر دیگر افراد در نظر داشته باشند. این رویکرد کلی در یک مرکز آموزش عالی می‌تواند با استفاده از اهداف روشن و مشترک توسط استادان، دانشجویان و مدیران نمایان شود. این اهداف باید در همه فعالیتهای دانشگاهی توسط فرایندهای برنامه‌ریزی راهبردی شکل گیرد (۱۴). در این پژوهش سعی بر آن شده است تا ویژگی سیستمی آموزش عالی کشورهای منتخب آسیا (ژاپن، مالزی، ایران) مورد بررسی قرار گیرد و امید است نتایج آن در بهبود کیفیت و کمیت دانشگاه سودمند بوده و ما را در پیشبرد اهداف نظام آموزش عالی یاری نماید. شکل (۱) الگوی مفهومی این تحقیق را نشان می‌دهد.

آموزش عالی مالزی با رویکرد سیستمی

بستر (محیط) آموزش عالی در کشور مالزی

فرایند ملت‌سازی کشور مالزی با پویای فراوانی در جریان است، تنوع جمعیتی و ماهیت تکثیرگرانه آن موضوعیت مطالعه

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق با رویکرد سیستمی در آموزش عالی

راهبردی و همچنین نقشه‌های مرتبط با پیشرفت و موفقیت دانشگاه دولتی به وجود آمده است. هدف این بخش، نظارت بر پیشرفت و موفقیت تمام موسسات دولتی آموزش عالی در مالزی است. بخش مدیریت آموزش عالی دولتی از سه بخش اصلی برای ایفای نقش و انجام وظایفش تشکیل شده است. این سه بخش به قرار زیر است:

- دایره کنترل آموزش عالی دولتی؛
- مدیریت جذب دانشجویان آموزش عالی دولتی،
- مدیریت توسعه دانشگاهی آموزش عالی دولتی.

بخش مدیریت آموزش عالی خصوصی

این بخش که با داشتن اختیارات بر آموزش عالی خصوصی در مالزی طراحی شده، به عنوان بخش مدیریت آموزش عالی خصوصی شناخته شده است و معاون مدیر کل آن را اداره می‌کند. بخش مدیریت آموزش عالی خصوصی را که قبلاً اداره آموزش خصوصی می‌نامیدند، در سال ۱۹۹۵ میلادی تاسیس شد. این بخش مسئول طرح ریزی و تعیین راهکار برای تحصیلات تکمیلی خصوصی است تا بتواند پاسخگوی دعوت به رقابت جهانی، از جمله داشتن نظام اطلاعات و داده‌های جدید و کارآمد باشد (۱۷). آموزش در کشور مالزی تحت نظارت وزارت آموزش دولت فدرال می‌باشد. در حال حاضر ۳۷ دانشگاه خصوصی، ۲۰ کالج دانشگاه خصوصی، ۷ دانشگاه شاخه خارجی و ۴۱۴ کالج خصوصی در مالزی وجود دارد (۱۹). تا سال ۲۰۱۲ تعداد دانشگاه‌های دولتی کشور مالزی ۲۰ و دانشگاه‌های غیردولتی ۴۹۱ شده است (۲۰).

جذب و پذیرش دانشجو در آموزش عالی کشور

مالزی

در ساختار نظام آموزشی کشور مالزی، پذیرش دانشجو در دوره کارشناسی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مالزی تحت شرایط متعددی صورت می‌گیرد (۲۱). پس از پایان دوره

فرار کنند، زیرا هویت قومی در قانون اساسی، در انتخاب محیط آموزشی، تقاضا برای بورسیه‌های آموزش عالی و وام‌های دولتی و بسیاری از ساحت‌های اجتماعی نوشته شده و بروز و ظهور دارد. حتی در دانشگاه‌ها الگوی نشستن دانشجویان در کلاس درس، مشارکت در فعالیت‌های علمی - فرهنگی دانشجویی، حضور در کارهای دانشگاهی، پاسخ به موضوعات عمومی همگی تابع الگوی هویت قومی است.

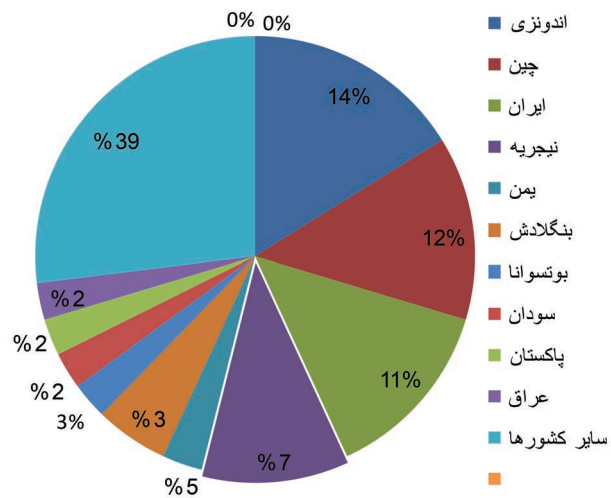
درون داده‌های آموزش عالی در کشور مالزی

قوانین و مقررات و نظام آموزش عالی در کشور مالزی در ساختار کلی و تشکیلات آموزش عالی مالزی، یک اداره کل به مدیریت آموزش عالی این کشور اختصاص یافته است. مدیر کل آموزش عالی دارای دو معاون است: بخش آموزش عالی خصوصی و بخش آموزش عالی دولتی (۱۷).

بخش مدیریت آموزش عالی دولتی

مدیریت تعلیم در کشور مالزی به عهده گروهی متشکل از وزیر آموزش و پرورش، وزیر اقتصادی و دارایی و برخی دیگر از مسئولان مربوطه است. مدیریت مستقیم در دانشگاه از جمله وظایف رئیس دانشگاه و معاونان وی می‌باشد (دانشگاه مالزی (University of Malaya)، ۱۹۹۸؛ به نقل از، ۱۸). قابل ذکر است که در سال ۱۹۹۸ میلادی، کلیه دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی دولتی مالزی ساختار یا نظام جدیدی را که برای دانشگاه‌های دولتی تدوین شده بود پذیرفتند. هدف از این نظام کسب استقلال بیشتر علمی و اقتصادی دانشگاه دولتی بود. از آن زمان، هر یک از این دانشگاه‌های کشور هیات مدیره‌ای برای امور اجرایی خود تشکیل دادند (سابق بر آن، دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی به صورت متمرکز بود، لذا هدف از سیاست گذاری جدید نیمه متمرکز کردن مراکز آموزش عالی بود) (۱۸). بخش مدیریت آموزش عالی دولتی، صرفاً با امور دانشگاه دولتی سروکار دارد و برای تهیه و تنظیم طرح‌های

جدول (۱) نرخ ثبت نام شدگان دانشجویان کشور مالزی از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ را به تفکیک مقاطع تحصیلی نشان می دهد. همچنین، شکل (۲) درصد دانشجویان بین المللی آموزش عالی کشور مالزی را در سال ۲۰۱۱ نشان می دهد.

شکل ۲- منبع: (یونسکو، ۲۰۱۰. UNESCO Science Report ۲۰۱۰. Paris: UNESCO. Retrieved from UNESCO website: <http://www.unesco.org>-. (۲۰۱۰، ۲۰۱۰).

منابع مالی آموزش عالی در کشور مالزی

بسیاری از دانشگاه‌های مالزی دولتی اند و سالانه حدود ۹۰/۰ از هزینه‌های آنها را دولت تامین می کند. البته مقداری شهریه نیز از دانشجویان دریافت می شود. شهریه دانشگاه بین المللی اسلامی مالزی در دوره کارشناسی متناسب با رشته تحصیلی مورد تقاضای داوطلب است. همچنین برحسب مقررات تدوین شده در سال ۱۹۹۸ میلادی، دانشجویان دوره کارشناسی می توانند از مرکز مالی آموزش عالی ملی تقاضا وام کنند. میزان وامی

متوسطه، دانش آموزان برای کسب گواهی نامه پایان دوره، در آزمونی که شورای امتحانات مالزی برگزار می کند، شرکت می کنند. داوطلبین باید برای ورود به دانشگاه دوره یکساله پیش دانشگاهی را نیز با موفقیت بگذرانند و در پایان سال گواهی نامه تحصیلات پیش دانشگاهی دریافت کنند (۱۸). همچنین متقاضیان ورود به دانشگاه باید در درس مربوط به رشته مورد تقاضا، در دوره دبیرستان نمره «الف» کسب کرده باشند (۲۱). از نظر سال تحصیلی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مالزی از نظام ترمی یا سمستری، که دو نیم سال دارد، تبعیت می کنند. شروع سال تحصیلی در این کشور معمولاً ماه ژوئن است. هر ترم چهارده تا پانزده هفته طول می کشد (۱۸).

جهت ورود به دوره کارشناسی ارشد، دانش آموختگان دوره کارشناسی باید در درس مربوط به دوره جدید مورد تقاضا نمرات خوبی کسب کرده باشند و در صورت خارجی بودن داوطلب، دارا بودن مدرک معادل با مدرک متقاضیان مالزیایی ضروری است. ترتیب مشابهی جهت ورود به دوره دکتری تخصصی رعایت می شود (۲۱). وب سایت وزارت آموزش عالی مالزی گزارش می دهد که حدود ۶۵۰۰۰ دانشجوی بین المللی از ۱۵۰ کشور تا سال ۲۰۰۸ و بیش از ۸۰۰۰ دانشجوی تا سال ۲۰۱۰ در مالزی در مقاطع مختلف تحصیلی مشغول به تحصیل بوده اند (۲۲). بنابراین، هدف آموزش عالی در کشور مالزی افزایش نرخ تعداد دانشجویان از ۴۰ درصد به ۵۰ درصد در سال ۲۰۲۰ می باشد (۲۰).

جدول ۱

۲۰۱۰		۲۰۰۷		مدرک تحصیلی
درصد (%)	تعداد ثبت نام کنندگان	درصد (%)	تعداد ثبت نام کنندگان	
۱۸	۲۲۰۰۰	۹	۱۱۰۰۰	دکتری
۲۲	۶۴۰۰۰	۱۳	۳۵۰۰۰	ارشد
۴۵	۴۹۵۰۰۰	۳۶	۳۸۹۰۰۰	کارشناسی
۷۲	۴۲۱۰۰۰	۷۴	۲۹۶۰۰۰	فوق دیپلم

منبع: (یونسکو، ۲۰۱۴)

شده صلاحیت مدرسی ندارند. مدرسان با مدرک کارشناسی در نظام آموزش عالی مالزی بسیارند. جمع کارکنان آموزشی با مدرک دکتری تخصصی در دانشگاه‌های دولتی و خصوصی ۱۱۶۴۸ نفر است که رقم پایینی است، و اصلی‌ترین چالش آینده آموزش عالی مالزی را شکل می‌دهد؛ زیرا با در نظر نگرفتن مربیان فوق‌لیسانس و با احتساب حدود یک میلیون و صد هزار دانشجو، نسبت استاد به دانشجو یک به نود خواهد بود که با استاندارد یک به هیجده فاصله زیادی دارد (۱۷).

فرایندهای آموزش عالی در کشور مالزی

فرایند آموزشی و پژوهشی

پس از سال ۲۰۰۰ میلادی، سیستم دانشگاه‌های دولتی در کشور مالزی افزایش یافته است در صورتی که تقاضا برای رشد آموزش عالی غیر دولتی مورد توجه زیاد قرار گرفته است. در حال حاضر، ۲۰ دانشگاه دولتی و ۱۱ دانشگاه غیر دولتی وجود دارد. در دانشگاه دولتی مالزی، ثبت نام دانشجو، انتخاب کارمندان و برنامه‌های آموزشی و مالی به دولت واگذار می‌شود. دانشگاه غیر دولتی کشور مالزی از طریق بنگاه‌ها خصوصی حمایت مالی و پژوهشی می‌شوند. از تاریخ ۲۰۰۷، مالزی ۱۱ دانشگاه غیر دولتی محلی و چهار محوطه دانشگاهی خارجی مشهور دارد. هر دوی این دانشگاه‌ها هم زیان و هم منفعتی برای خودشان دارند. در سال ۲۰۰۶، چهار دانشگاه برتر به عنوان دانشگاه تحقیقاتی در کشور مالزی توسط وزیر آموزش عالی انتخاب شدند. هدف اصلی این دانشگاه‌ها، پیشرفت تکنولوژی، سرمایه فکری و دانش نو می‌باشد (۱۸). مقاطع تحصیلی این دوره شامل: ۱- دوره‌هایی که منتهی به مدرک دیپلم سه سال و گواهی دو ساله تحصیل در کالج‌ها و پلی تکنیک‌ها می‌گردد. همچنین دوره‌های سه ساله دانشگاهی که منتهی به مدرک دیپلم می‌گردد؛ ۲- Bachelor سه یا چهار سال تحصیل تمام وقت؛ ۳- اخذ مدرک فوق دیپلم نیز پس از گذراندن دوره‌های دیپلم در کشور مالزی است؛ ۴- Master جهت ورود به این دوره امتحانی صورت نمی‌گیرد

که به دانشجویان اعطا می‌شود متفاوت است (۲۱). به گزارش ایرنا، کاهش بودجه دانشگاه‌های دولتی مالزی برای دومین سال پیاپی، مقامات و دست‌اندرکاران این نهاد‌های دولتی را بر آن داشته تا راه‌های کسب درآمد را در صدر توجه قرار دهند. نور اصلان غزالی رئیس بخش مدیریت و اقتصادی شورای ملی اساتید مالزی در سخنان خود گفت که موسسات آموزش عالی دولتی باید از برنامه‌های تحقیقاتی خود به منظور کسب درآمد استفاده کنند و به کمک‌های مالی دولت وابسته نباشند. دولت مالزی سال ۲۰۱۶ نسبت به کاهش دو میلیارد و ۴۰۰ میلیون رینگیتی (حدود ۶۰۰ میلیون دلاری) بودجه دانشگاه‌های دولتی اقدام کرد، تا در نخستین گام، استفاده از سرمایه‌گذاری‌ها را به بوته آزمایش بگذارد. بودجه ۲۰۱۶ دانشگاه‌های دولتی مالزی در مقایسه با سال ۲۰۱۵ با کاهش ۱۶/۴۸ درصدی مواجه بود. براساس چشم‌انداز موسسات آموزش عالی مالزی برای سالهای ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵ که در سال ۲۰۱۴ تدوین شده است، نظام آموزش عالی مالزی در حاضر به یکی از منابع اصلی درآمدزایی برای دولت تبدیل شده و دانشگاه‌های این کشور به یکی از ۱۰ مقصد برتر دانشجویان بین‌المللی تبدیل شده است (صفحه ۲۲ این سند آموزشی). اکنون با مطرح کردن دانشگاه‌های این کشور در عرصه بین‌المللی فرصت سودآوری مالزی از نظام آموزشی خود را فراهم کرده است (۲۳).

هیات علمی در آموزش عالی مالزی

برابر آمار یونسکو کادر آموزشی دانشگاه‌ها در سال ۲۰۰۰ میلادی ۲۹۹۱۵ نفر بوده است که با یک روند تدریجی به ۶۷۹۶۴ نفر در سال ۲۰۱۰ میلادی رسیده است این رشد هر چند مطلوب است، اما آمارهای تفصیلی بعدی نشان می‌دهد که جذب کادر آموزشی با درجه دکتری در مقایسه با جهش کمی دانشجویان نامطلوب بوده و به افت کیفیت دامن زده است. نسبت کل کادر آموزشی به دانشجو در سال ۲۰۰۸ میلادی، یک به نوزده بوده است؛ با این توضیح که تمام کارکنان آموزشی یاد

در راستای نیازهای آموزشی جاری کشور باشد. تخصصی با کمک مالی به حوزه تحقیقات آموزشی از بودجه ملی و بین‌المللی، دریافت گزارشات تحقیقاتی و تشخیص طرح‌های مناسب، انتشارات یافته‌ها و پیشنهادات به دپارتمان‌های آموزشی دولتی، سیستم آموزش فردی در کلاس درس بهبود یافته است. هدف از زیربنایی پژوهش در کشور مالزی، همگانی سازی آموزش و فراهم‌سازی فرصت یکسان برای کلیه دانشجویان جهت برخورداری از امکانات لازم و کسب صلاحیت کافی در این راستاست (۲۴).

برون‌دادهای آموزش عالی در کشور مالزی

دانش‌آموختگان

سیستم آموزش مالزی، جوانان را چنان با مهارت و دانش مجهز کرده که آنها قادر به تحصیل در بهترین دانشگاه‌های جهان می‌باشند. تاکید موجد بر کسب دانش و مهارت پایه که طی دوران آموزشی به واسطه روش‌های جدید آموزشی و یادگیری تقویت می‌گردد. محتوای دروس و امکانات شغلی به نحوی طراحی شده‌اند که کشور مالزی را به مرکزی برای کارشناسان آموزش مبدل سازند. این کارشناسان نه تنها مسئول آموزش مهارت‌های خاص به مردم در محدوده زمانی خاصند بلکه به تقویت قابلیت و اعتماد مردم در امر یادگیری و انطباق با یافته‌های جدید مبادرت می‌نمایند. آنان وظیفه و مأموریت دارند تا کارگران تحصیلکرده آموزش دهند. چرا که در این صورت کارگران نه تنها منبع نیروی انسانی ملی با قدرت جذب و تسلط بر تکنولوژی‌های جدید و جدیدالتاسیس به شمار می‌آیند، بلکه از قابلیت ابداع و انعطاف‌پذیری بیشتری برخوردار می‌گردند (۲۴).

فناوری و نوآوری

امروزه اهمیت نقش اطلاعات و دانش به حدی است که جامعه کنونی را جامعه دانش‌محور می‌خوانند، در این جامعه به منظور

بلکه دارا بودن مدرک Bachelor الزامی است. ۵- دکتری جهت ورود به این دوره برخوردار از معدل بسیار بالای دوره Master الزامی است (۲۴).

تامین مالی مراکز تحقیقاتی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی نقش مهمی در اجرای طرح‌های تحقیقاتی دارد. بر حسب گزارش موقعیت تحقیقات علمی در کشورهای اسلامی، مالزی تاثیر تحقیق و توسعه را در رشد اقتصادی کشور بهتر از برخی دیگر از کشورهای اسلامی درک می‌کند. اهداف اصلی مراکز مطالعاتی و پژوهش‌های تخصصی دانشگاه‌های مالزی عبارتند از: - ایجاد ارتباط نزدیک بین دانشگاه و صنعت؛ - استفاده از تخصص‌های موجود در دانشگاه؛ - کمک به انتقال فناوری از یک دانشگاه به دانشگاه دیگر؛ - گسترش تبادل نظر و تحقیق بر پایه قرار دو جانبه با بخش‌های صنعتی (۲۱). قوت‌های علمی مالزی بیشتر در بخش سخت‌افزاری است. مالزی به دلیل ارتباط خوب علمی با کشورهای دیگر، علی‌الخصوص کشورهای اروپایی و آمریکایی توانسته است استادان بین‌المللی زیادی را جذب کند. از سوی دیگر، این کشور، سرمایه‌گذاری زیادی برای فراهم کردن زیرساخت‌های علمی - آموزشی کرده است. همت مالزی در برگزاری همایش‌های علمی بین‌المللی نیز قابل توجه است؛ نکته دیگر، رویکرد نظام علمی این کشور است که پژوهش‌محوری، خروجی‌های مناسب علمی و نزدیکی میان بخش‌های علمی و عملی را ترغیب می‌کند (۲۵). دولت مالزی که در دو دهه گذشته با هزینه‌های قابل توجهی برای حضور دانشجویان بین‌المللی، باعث شد دانشگاه‌های این کشور با انتشار مقالات معتبر علمی در مجلات رده بالای جهانی جایگاه بین‌المللی خود را ارتقاء دهند، اکنون کاهش تدریجی بودجه‌های دانشگاهی در صدد مستقل کردن این دانشگاه‌ها است (۲۳).

فرآیند خدمات اجتماعی - مشاوره‌ای

آموزش عالی این کشور تلاش بر این دارد تا حیطه‌های مطالعاتی

از همین جا نشأت گرفته باشد، جایی که دولتمردان این کشور را بر این داشت تا برنامه نهم توسعه اقتصادی و اجتماعی خود بر پایه توسعه کشاورزی و نیروی انسانی به پشتوانه آموزش عالی طرح ریزی نماید. از این رو در اولین اقدام وزارت آموزش عالی این کشور اقدام به دو برابر نمودن بورسیه‌های تحصیلی دانشجویان مالزیایی نمود (۲۸).

مالزی طی سه چهار دهه گذشته به رشد صنعتی چشمگیری دست یافته است. مسئولان این کشور در یافته‌اند که سرمایه‌گذاری روی آموزش در جهت دگرگونی و پیشرفت از اهمیت خاصی برخوردار است. آنها مناطق رشد مورد نظر را درون صنعت و تولید شناسایی کرده و نظام آموزش عالی خود را به نحوی سازمان داده‌اند که مهارت‌های مورد نیاز خود را برای کارکرد مناسب آن نظام صنعتی فراهم سازد و پایه پای تحولات صنعتی به پیش رود. این وضعیت، مشابه اقتصادهای برنامه‌ریزی شده است که در آنها رشدهای مشخص و مورد نیاز هدف‌گیری شده است. بررسی اسناد و مدارک موجود نشان می‌دهد که دهه گذشته، آموزش عالی مالزی یک دوره رشد جهشی برنامه‌ریزی شده را که محصول برنامه‌های مدون این کشور در بخش آموزش عالی بوده پشت‌سر گذاشته است (۱۷).

سیستم آموزش عالی در کشور ژاپن

بستر آموزش عالی در کشور ژاپن

ژاپن در انتقال دانش و برنامه‌های آموزشی و فناوری برای بازسازی نظام علمی و آموزش و پرورش خود از تجربه‌های کشورهای مختلف جهان بهره‌برداری کرد و کوشید تا فقط از یک کشور الگو نگیرد و متناسب با نیازهای اقتصادی و اجتماعی خود، ویژگی‌های سازنده نظام‌های مختلف آموزش و پرورش جهان پیشرفته را مورد توجه قرار دهد. این نکته، نشان می‌دهد که ژاپنی‌ها در مواجهه با کشورهای پیشرفته غربی به خوبی از نیازهای خود آگاه بودند و با هدف‌های مشخصی به دنبال کسب تجربه و دانش مغرب زمین رفتند و برای ایجاد یک جامعه

رقابت در عرضه جهانی، دانش نقش کلیدی و محوری دارد (۲۶). مالزی یکی از کشورهای اسلامی و آسیایی است که پیشرفتهای فراوانی در علم و فناوری داشته است (۲۷). کسب رتبه بیست و دوم کشور مالزی در دارا بودن عوامل نوآوری و کسب بیست و یکم جهانی نوآوری نشان می‌دهد که این کشور برای توسعه انسانی و نرم-افزاری جایگاه ویژه‌ای قائل است (۲۸). تعداد اختراعات بین‌المللی مالزی در سال ۲۰۰۷ میلادی ۳۹۰ مورد بوده است. وضعیت مالزی از این نظر از ترکیه، ایران و پاکستان بهتر است، و چنانچه این مورد را نسبت جمعیت لحاظ کنیم، وضعیت این کشور از هندوستان نیز بهتر است. مالزی در سال ۲۰۰۸ میلادی تعداد ۲۸۰۵ مقاله بین‌المللی در نمایه آی اس آی داشته است. از نظر این مولفه، وضعیت مالزی از عربستان جلوتر و از ایران، مصر، ترکیه عقبتر است. در سال ۲۰۱۰ میلادی با جهشی بسیار خوب این تعداد به ۵۴۰۴ مقاله رسیده و در عرض دو سال نزدیک به دو برابر شده است (۱۷).

پیامدهای آموزش عالی در کشور مالزی

پس از تنها ۴۹ سال از استقلال مالزی این کشور به واسطه برنامه‌ریزی‌های کارآمد خود چنان چرخه رشد و توسعه خود را به حرکت درآورده که هر ساله بر میزان موفقیت‌های آن افزوده می‌شود و جهانیان را وادار نموده تا مالزی را به دیده احترام بنگرند. حضور موفق مالزی در عرصه‌های اقتصاد، سلامت، توسعه زیرساختها، افزایش بهره‌وری و توجه به نوآوری از معیارهای رتبه بندی کشورها و محاسبه شاخص‌ها بوده است. بدون شک حضور موفق مالزی در عرصه تجارت جهانی، رشد خیره کننده در صنایع الکترونیک و ارتباطات، حضور موفق پیمانکاران مالزیایی در پروژه‌های ساختمانی، نفت و گاز و حضور در لیگ دسته اول کشورهای توسعه یافته بدون دارا بودن پشتوانه عظیم علمی و حمایت دانشگاه‌های این کشور امکان پذیر نبود. شاید توجه دولت مالزی به آموزش عالی نیز

امکانات آموزشی، دانشجویان خود را از بین فارغ التحصیلان دوره دوم متوسطه براساس امتحانات ورودی و نمرات تحصیلی دوره دوم متوسطه مورد انتخاب قرار می دهند. در سال ۱۹۷۹ برای دانشگاه های دولتی و ایالتی آزمون مشترک پیشرفت تحصیلی ای تهیه شد و توسط آن معلومات عمومی و پایه ای داوطلبان ارزیابی می شود. موفقیت در این آزمون بعنوان اولین شرط ورود به دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی تلقی می شود. ورود به دانشگاه های معتبر از جمله توکیو، کیوتو، کیوشو، هوکایدو، ناگویا و... بسیار مشکل و پذیرفته شدگان در این دانشگاه ها باید از سوابق تحصیلی درخشان برخوردار بوده و از عهده امتحانات پرقاب و سخت این موسسات با کسب امتیاز شایسته برآیند (۳۳). معتبرترین موسسات آموزش عالی در ژاپن دانشگاه ها هستند که می توان آنها را از نظر قدمت، هدف ها، سازمان و تشکیلات دانشجویی به چند گروه زیر تقسیم کرد: الف) دانشگاه هایی که به موسسات عالی جامع معروفند؛ ب) مجتمع های دانشگاهی؛ ج) دانشگاه هایی که در یک رشته از تحصیلات تخصصی در سطح عالی دایر است؛ د) دانشگاه های خصوصی؛ ه) دانشگاه های زنان؛ و) دانشگاه های تربیت معلم؛ ز) دانشگاه آزاد یا دانشگاه آموزش از راه دور؛ ح) دانشگاه سازمان ملل (۳۲). در دانشگاه ها دوره های لیسانس و فوق لیسانس و دکتری دایر است. دوره لیسانس چهار سال و دوره فوق لیسانس و دکتری به ترتیب دو تا چهار سال پس از دوره لیسانس به طول می انجامد (۳۳). داوطلبان ورود به دانشگاه ها و مدارس عالی در آزمون ورودی که هر یک از موسسات آموزش عالی برگزار می کنند، با یکدیگر رقابت می پردازند داوطلبان ورود به دانشگاه های دولتی و ملی باید در ابتدا در آزمون مقدماتی که مرکز آزمون ورود به دانشگاه های وابسته به وزارت آموزش و پرورش و علوم و فرهنگ در سطح کشور برگزار می کند، موفقیت حاصل کنند و سپس در آزمون های ورودی هر یک از دانشگاه ها شرکت کنند. در سال های اخیر دانشگاه های خصوصی نیز شرط انتخاب دانشجویان خود را

پیشرو و نیرومند تلاش کردند. دو دوره اصلاحات آموزشی در ژاپن توانسته است مؤسسات آموزشی را از توسعه کمی و کیفی کم نظیری برخوردار سازد و اشتیاق عمومی را برای توجه به آموزش و پرورش، آموزش عالی و آموزش مداوم در عالی ترین سطح ممکن افزایش دهد. به علاوه، اصلاحات آموزشی دورانهای قبل به خوبی در ارتباط با برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی بوده و به آنها کمک بزرگی کرده است. تعمیم آموزش و پرورش عمومی و افزایش کیفیت آن در سطوح مختلف، در توسعه اقتصادی و اجتماعی ژاپن امروز نقش مؤثری داشته است. بنابراین، در سومین دوره اصلاحات آموزشی خود به دنبال بهبود ساختار، هدف ها، سیاست ها و اصول آموزش و پرورش و آموزش عالی است تا بتواند در همه زمینه ها الگوی مناسب خود برای زندگی و بالندگی را در آغاز قرن بیست و یکم پیدا کند (۲۹). بنابراین، در سطح سازمانی لازم است که مکانیزم های خاص برای اجرای مؤثر، ماموریت های هر دانشگاه در کشور ژاپن باید با توجه به عوامل مختلفی که دانشگاه را احاطه کرده اند، تغییر کند (۳۰).

درون داده های آموزش عالی ژاپن

جذب و پذیرش دانشجو در کشور ژاپن

ژاپن در سال ۱۹۹۷ دارای ۵۸۷ دانشگاه و در سال ۲۰۰۰ درای ۱۲۸۳ موسسه آموزش عالی و ۳۵۰۰۰۰۰ دانشجو بوده است (۳۱). مراحل تحصیل در ژاپن شامل دوره قبل از دبستان، دوره ابتدایی، دوره آموزش متوسطه و مرحله آموزش عالی است. موسسات آموزش عالی در این کشور شامل «کالج های فوق دیپلم (junior colleges)»، «دانشکده های فنی (colleges of technology)» و دانشگاه ها است. علاوه بر این سه گروه موسسه «مدارس خاص کارآموزی (Special training schools)» و «موسسات متفرقه» دیگری نیز وجود دارند که آموزش های پیشرفته و تخصصی را ارائه می دهند (۳۲). دانشگاه ها و کالج های فوق دیپلم با توجه به ظرفیت و

صلاحیت آنها با توجه به معیارهای دانشگاه و مدارس عالی تعیین می‌شود. داوطلبان ورود به استادی باید شرایط مربوطه را داشته باشد؛ - داشتن مدرک دکتری یا مدرک معادل که نشان دهنده موفقیت‌های علمی فرد باشد؛ - داشتن تجربه کاری در سمت استادیاری؛ - داشتن مدارکی دال بر صلاحیت فرد در زمینه تخصص در آموزش و پژوهش. برای کسب رتبه استادیاری شرایط زیر را باید داشته باشند: - داشتن مدرک کارشناسی ارشد؛ - داشتن حداقل سه سال تجربه متوالی؛ - داشتن مدارکی که بیانگر قابلیت و توانایی فرد در یکی از زمینه‌های تخصصی باشد. مریمان باید همانند استادیاران ویژگی آنها را داشته باشند. سن بازنشستگی برای اعضای هیات علمی در موسسات غیردولتی را خود موسسه تعیین می‌کند، در صورتی که موسسات دولتی، سن بازنشستگی ۶۳ سال و در موسسات خصوصی بیشتر از ۶۵ سال است (۳۴).

منابع مالی در آموزش عالی ژاپن

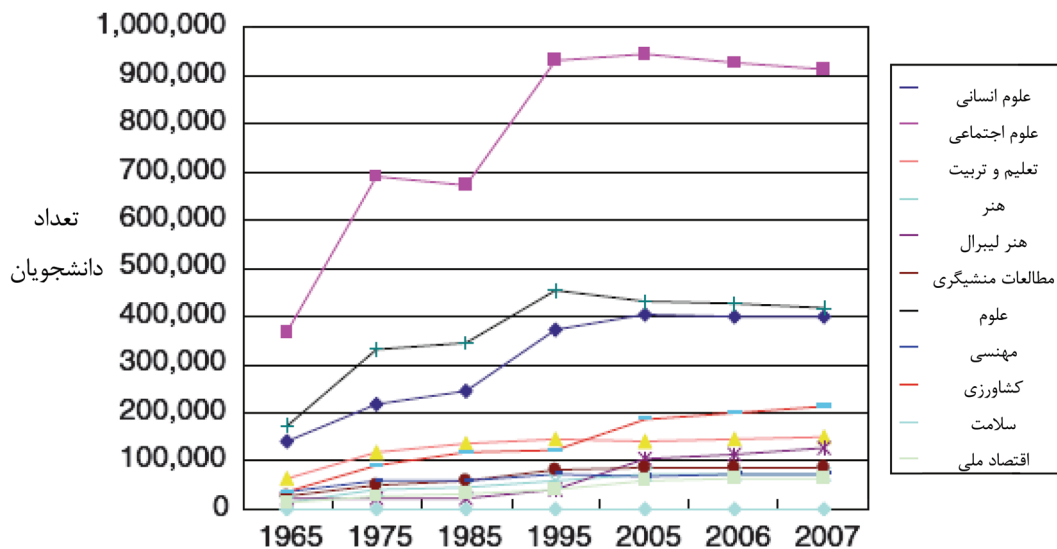
مسئولیت تامین منابع مالی آموزش دولتی بین دولتهای ملی، استانی و شهری تقسیم شده است. هر یک دولت هزینه فعالیت‌های آموزشی خود را از منابع مالی حاصل از مالیات و سایر درآمدها تامین می‌کند. هیچ یک از مالیاتهای ملی، استانی یا شهری

پذیرش در آزمون مقدماتی قرار داده‌اند. دانشجویان خارجی کشورهایی که آموزش مدرسه‌ای آنها ده تا یازده سال است می‌توانند بعد از تکمیل دوره‌های مقدماتی ورود به دانشگاه وزارت آموزش، به موسسات آموزش عالی ژاپن وارد شوند. داوطلبان برای شرکت در آزمون ورودی باید حداقل ۱۸ سال داشته باشند (۳۴). میزان کلی ثبت نام دانشجویان در موسسات آموزش عالی، بسته به اینکه کدام موسسات چقدر ظرفیت دارد، اساساً متفاوت است (۳۵). تعداد دانشجویان کارشناسی و ارشد در کشور ژاپن در دانشگاه دولتی تا سال ۲۰۱۱ (۱۱۸۰۰۰) و دوره دکتری (۵۶۰۰۰) می‌باشد و تعداد دانشجویان کارشناسی و ارشد در کشور ژاپن در دانشگاه غیردولتی تا سال ۲۰۱۲ (۸۸۰۰۰) و دوره دکتری (۱۹۰۰۰) می‌باشد (۲۰).

در شکل (۳) تعداد دانشجویان ثبت نام شده در دانشگاه‌های ژاپن را بر اساس رشته دانشگاهی نشان می‌دهد. رشته‌های علوم اجتماعی، مهندسی و علوم انسانی به ترتیب مقام اول، دوم و سوم را نشان می‌دهد.

اعضای هیات علمی

رتبه‌بندی اعضای هیات علمی که قانون آموزش مقرر کرده است شامل استاد، استادیار، مربی و دستیار مربی است.

شکل ۳- منبع: (هوانگ، ۲۰۱۲)

نظام قبل از جنگ، به رسمیت شناختن حق برابر مردم برای دسترسی و استفاده از امکانات و تسهیلات آموزشی بود که در قانون اساسی جدید با صراحت بیان شده بود. هدف از این اقدام، فراهم نمودن زمینه‌های دسترسی دانش‌آموزان و جوانان به آموزش و از میان برداشتن فاصله طبقاتی موجود بود. وزارت آموزش و پرورش، علوم و فرهنگ ژاپن در سال ۱۹۸۷ میلادی، انجمن دانشگاه‌ها را تاسیس کرد. این انجمن در سال ۱۹۹۱ میلادی، سیاست‌هایی را جهت بازسازی نظام آموزش عالی تصویب کرد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- توجه دقیق به ارتقای محتوای آموزش عالی و رشد شخصیتی دانشجویان؛ - ارتقای سطح آموزش عالی از طریق گسترش مراکز آموزش عالی؛ - انعطاف‌پذیری نظام آموزش عالی در برخورد با نیازهای افراد امری ضروری است. نظام آموزشی ژاپن بر پایه ترکیبی از نظام‌های آموزشی انگلستان، فرانسه و امریکا طرح‌ریزی شده و شاید الگوی آموزشی آمریکا بیشترین تاثیر را بر آن داشته است. (۳۴).

سخنرانی خانم پروفیسور کیکو ساکورایی استاد دانشگاه واسدای ژاپن پیرامون تحولات آموزش عالی در ژاپن در مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی برگزار شده است. دکتر ساکورایی سخنان خود را در مؤسسه از نظام آموزش نوین و مدرن ژاپن در دوره میجی و تأسیس اولین دانشگاه دولتی در سال ۱۸۸۶ آغاز کرد. دوره‌ای که در آن آموزش عالی عمدتاً تک جنسیتی و متعلق به آقایان و محلی برای رقابت نخبگان و تأمین نیروی انسانی مورد نیاز بروکراسی بود. ساکورایی سپس به خط‌مشی‌های نوین آموزش عالی پس از جنگ جهانی دوم پرداخت. دوره‌ای که در آن اصلاحات آموزشی تحت نظارت ارتش امریکا شکل گرفت. آموزش مختلط، فرصت‌های برابر آموزشی بین دختران و پسران و یکسان کردن متون درسی برای دختران و پسران برخی از ویژگی‌های این دوره است. ساکورایی اظهار داشت از ۱۹۷۰ به بعد روند توده‌ای شدن و

به خدمات دولتی اختصاص نمی‌یابد اما درآمد حاصل از مالیات به خدمات آموزشی اختصاص داده می‌شود. هزینه‌های آموزشی دولت ممکن است به دو دسته تقسیم شوند: هزینه‌های مؤسسات آموزش ملی (دانشگاه و سایر مؤسسات) و خدمات آموزشی. کمک هزینه‌های بنیاد به صورت وام اعطا می‌شوند. دو نوع وام وجود دارد: وام بدون بهره و وام با بهره. وام‌های بدون بهره برای دانش‌آموزان متوسطه، دانشجویان دانشگاه‌ها و مدارس عالی و همچنین برای فارغ‌التحصیلان مدارس فنی و سایر مدارس آموزشی خاص در نظر گرفته شده است. وام با بهره برای دانشجویان دانشگاه‌ها و مدارس عالی و فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و مدارس عالی و تخصصی است (۳۴). طبق سیاست بودجه سال ۱۹۹۸ وزارت آموزش، علوم، فعالیت‌های ورزشی و فرهنگ عمده بودجه آموزشی و تحقیقاتی کشور در حوزه‌های ذیل صرف می‌گردد:

- توسعه آموزش پایه از طریق ارائه مدارس پنج روز در هفته و از طریق توسعه همه جانبه برنامه‌های دانشگاه هوایی توسط ارتباطات ماهواره‌ای
- بهبود سیستم پشتیبانی مؤسسات آموزش خصوصی نظیر پروژه تامین مالی دانشگاه‌های خصوصی بهبود آموزش عالی از طریق اعمال اصلاحات دانشگاهی
- توسعه بورسیه تحقیقاتی و برنامه‌های تحقیقاتی و تربیت محققان جوان
- توسعه تبادلات بین المللی و همکاری در زمینه آموزش، علوم، فرهنگ و فعالیت‌های ورزشی
- ارتقاء سیاست مربوط به فعالیت‌های ورزشی شامل بهبود برنامه مرکز ملی علوم و فعالیت‌های ورزشی (۲۹).

قوانین و مقررات و نظام آموزش عالی کشور ژاپن

ژاپنی‌ها در سال ۱۹۴۷ میلادی پس از پایان جنگ در فقر، مشقت و مصیبت‌های ناشی از شکست، نظام آموزشی جدیدی را به اجرا گذاشتند. مهمترین تفاوت این نظام آموزشی با

یکی از ویژگی‌های مهم دانشگاه‌های ژاپن تاکید بر تحقیقات کاربردی است. بر اساس قوانین دانشگاهی اساتید این کشور موظفند که مقادیری از ساعات کاری موظف خود را صرف انجام تحقیقات یا بررسی فعالیت‌های تحقیقاتی دانشجویان نمایند. علاوه بر این در کشور ژاپن موسسه توسعه علوم ژاپن وجود دارد که این موسسه سه نوع بورس تحقیقاتی به محققین خارجی به شرح ذیل اختصاص می‌دهد:

۱- دوره‌های تحقیقاتی کوتاه مدت که به وسیله دانشمندان و محققین مجرب و ارشد جهت بحث، مذاکره و... دعوت می‌گردد؛ ۲- دوره‌های تحقیقاتی درازمدت (برای محققین ارشد و مجرب) که عموماً برای همکاری در برنامه‌های تحقیقاتی ژاپن از طرف دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی دعوت می‌گردند؛ ۳- دوره‌های تحقیقاتی درازمدت که برای همکاری و همیاری در طرح‌های تحقیقاتی ژاپن از طرف دانشگاه‌ها دعوت بعمل می‌آید. (۳۷).

در جدول (۲) رتبه‌بندی برخی از دانشگاه‌های ژاپن از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴ را بر اساس تعداد پژوهش و دریافتی نشان می‌دهد.

فرایند خدمات اجتماعی - مشاوره‌ای

دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی ژاپن تلاش می‌نمایند تا خود را با نیازهای آینده جامعه تطبیق دهند و رشته‌هایی را که در دهه آینده کاربرد بیشتری دارند، دایر نمایند. در واقع اقدامات انجام شده در نظام آموزشی ژاپن بعد از جنگ جهانی دوم را می‌توان چنین برشمرد:

۱- تلاش شد تا برای همه افراد جامعه، امکانات یکسانی جهت کسب تحصیلات از سطوح ابتدایی تا سطوح عالی فراهم شود.

۲- نظام آموزش عالی طبقاتی و نخبه‌گرا مبدل به یک نظام مساوات طلب شد تا تمامی داوطلبین دارای دیپلم دوره‌های متوسطه بتوانند در آن شرکت کنند.

۳- شورای اساتید دانشکده‌ها ایجاد شد و تصمیمات این شورا

مشارکت بخش خصوصی در آموزش عالی در ژاپن آغاز شده است و هم اکنون این کشور دارای ۵۸۰ دانشگاه خصوصی، ۸۲ دانشگاه دولتی و ۸۷ دانشگاه استانی است. در این کشور برای ورود به دانشگاه شرکت در کنکور سراسری و آزمون اختصاصی دانشگاه‌ها الزامی است (این سخنرانی از سایت شخصی دکتر غلامرضا ذاکر صالحی گرفته شده است). (۳۶).

فرایندهای آموزش عالی در کشور ژاپن

فرایند آموزشی و پژوهشی

در سال ۱۹۹۷، حدود ۵۸۷ دانشگاه در ژاپن مشغول فعالیتهای آموزشی و پژوهشی بودند. ۴۲۰ دانشگاه دارای دوره‌های کارشناسی ارشد و ۳۵۰ دانشگاه مجری دوره‌های دکتری بودند. در ژاپن دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی حتی پس از اخذ مدرک با اساتید خود در ارتباط هستند و بر روی پروژه‌های تحقیقاتی کار می‌کنند. برخی دانشجویان نیز پس از گرفتن پروژه‌های تحقیقاتی با راهنمایی اساتید بر روی آنها کار کرده و بعد از ارائه آن به دانشگاه‌های مربوطه موفق به دریافت مدرک خود می‌شوند. در انجمن دانشگاه‌های کشور ژاپن در سال ۱۹۹۱، سیاستهایی را جهت بازسازی نظام آموزش عالی این کشور تصویب شد. این سیاستها که مهمترین اقدام جهت بازسازی نظام آموزش عالی ژاپن طی دهه گذشته تا کنون می‌باشد را چنین می‌توان بر شمرد:

۱- توجه دقیق به ارتقای محتوای آموزش عالی و رشد شخصیتی دانشجویان، ۲- ارتقای سطح آموزش عالی از طریق گسترش مراکز آموزش عالی، براساس این سیاست مقرر شد که دانشگاه‌های ژاپن به عنوان یک مرکز برای آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص و ماهر اقدام نمایند. زیرا در آینده تعداد دانشجویان افزایش می‌یابد؛ ۳- انعطاف‌پذیری نظام آموزش عالی در برخورد با نیازهای مردم، امری ضروری است. به ویژه اینکه ساختار صنعتی کشور ژاپن مرتباً در حال تغییر و تحول است. (۳۷).

جدول ۲- منبع (کیتاگوا، اوبا؛ ۲۰۱۰).

کل دریافتی (billion yen)	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	تعداد کل پژوهش	دانشگاه
۴,۳	۲	۱۵	۱۱	۲۸	دانشگاه توکیو
۳,۴	۱	۱۱	۱۱	۲۳	دانشگاه کیوتو
۲,۵	۱	۷	۷	۱۵	دانشگاه اوساکا
۱,۸	۱	۶	۷	۱۴	دانشگاه ناگویا
۲,۰	۱	۷	۵	۱۳	دانشگاه تاهوکا
۱,۸	۳	۵	۴	۱۲	موسسه تکنولوژی توکیو
۱,۷۵	۲	۶	۴	۱۲	دانشگاه هاکایدو
۱,۷۵	۰	۷	۵	۱۲	دانشگاه کیو
۱,۰	۰	۴	۵	۹	دانشگاه واسدا
۱,۲	۰	۴	۴	۸	دانشگاه کیشو

کار می‌شوند (۳۸). کارمندان عالی‌رتبه ژاپن بدون استثنا از بهترین دانشگاه‌های این کشور فارغ‌التحصیل شده و با گذراندن مدارجی با دقت تمام به پست‌های از پیش تعیین شده ارتقا یافته‌اند. بدیهی است که دانشجویان دانشگاه توکیو در راس ۲ میلیون دانشجوی دانشگاه‌های ژاپن قرار دارند. فارغ‌التحصیلان ممتاز این دانشکده در معتبرترین وزارت‌خانه‌ها و سازمانها مشغول به کار می‌شوند. (۳۷).

فناوری و نوآوری

دولت ژاپن سیاستهای تشویقی از جمله کمک‌های مالی و کاهش مالیات از جمله مالیات بر هزینه‌های افزوده تحقیق و توسعه و برنامه‌های تحقیق و توسعه در بخش خصوصی را دنبال کرد. این گام‌ها موجب گردید که دولت نقش بسیار مهمی در توسعه تکنولوژی ایفا کند. سیاست‌های تکنولوژی ژاپن را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

۱- جهانی کردن تکنولوژی- فلسفه همکاری‌های فنی ژاپن با کشورهای در حال توسعه، حمایت از آنها برای نیل به استقلال تکنولوژی است. ژاپن در این راستا برنامه همکاری‌های علمی و فنی بلندمدتی را برای این کشورها

حتی بر نظرات ریاست دانشکده‌ها ارجحیت داشت. ۴- ساختار اداری دانشگاه‌ها تغییر کرد و ساختار جدیدی ایجاد شد که در آن روابط اداری و مدیریتی بر اساس مدیریت دانشگاه‌ها بهبود پیدا کرد و اساتید به راحتی می‌توانستند از مدیریت و نحوه اداره دانشگاه‌های مربوطه انتقاد کنند. به عبارت دیگر در این ساختار، تصمیم‌های مربوط به اداره دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی بر اساس یک فرایند تعامل و مشارکت فعال و سازنده اعضای هیات علمی گرفته می‌شد (۳۷).

برون دادهای آموزش عالی در کشور ژاپن

دانش آموختگان

در حال حاضر ۳۶ درصد از جوانانی که دوران تحصیلات متوسطه را به پایان رسانده‌اند، وارد دانشگاه‌ها یا کالج‌ها می‌شوند. ۱۲ درصد دیگر نیز تحصیلات خود را در مدارس عالی فنی ادامه می‌دهند. بنابراین، تقریباً نیمی از این دسته از افراد برای ادامه تحصیلات وارد دانشگاه‌ها می‌شوند و عملاً تمام آنها تحصیلات خود را در این قبیل موسسات تا پایان دوره ادامه می‌دهند. پس از پایان تحصیلات عالی وارد بازار

ژاپن به دنبال موارد زیر است:

تربیت محققان و مهندسان و سایر نیروی انسانی مورد نیاز بازار کار؛ - انجام تحقیق و توسعه (۳۴). بنابراین، دانشگاه‌های ژاپن رابطه‌ای بین برنامه دروس دانشگاهی و مشاغل خاص در نظر می‌گیرند. بنابراین می‌توان گفت شکاف بین تحصیلات دانشگاهی و شغل در کشور ژاپن وجود ندارد. زمانی که کارفرمایان از دانشگاه انتظار دارند که آموزش را به طور تخصصی آموزش دهند، دانشگاه‌ها این انتظارات کارفرمایان را برآورده می‌کنند و برعکس (۳۹). یکی از برنامه‌های مدارس ژاپن اجرای برنامه‌های یادگیری در همه زندگی است. در حقیقت یادگیری در تمام عمر به اندازه آموزش رسمی اهمیت دارد. شعار آنها این است هر فرد در هر جا و هر زمان باید بیاموزد. ایجاد مراکز دانشگاهی مکاتبه‌ای، مدارس شبانه و دانشگاه سیمای برای این منظور فعالیت می‌کند (بر گرفته از سایت وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی). از این نظر، تحولات آموزش عالی ژاپن در ابعاد زیر توسط ساکورایی مورد بررسی قرار گرفت:

- اصلاح روش مدیریت دانشگاه‌ها به سوی روش مدیریت بازرگانی؛
- افزایش استقلال دانشگاه‌ها؛
- گسترش پژوهش‌های سودآور اقتصادی؛
- ایجاد سیستم ارزیابی کیفی؛
- تأسیس دانشکده‌های مختلف برای مطالعات میان رشته‌ای؛
- بین‌المللی شدن محیط‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها (۳۶).

سیستم آموزش عالی در کشور ایران

بستر آموزش عالی در ایران

شرایط محیطی آموزش عالی به دلیل تعامل فزاینده عواملی مانند انقلاب فناوری اطلاعات، تکامل سریع دانش در حوزه‌های مختلف، روند سریع مشتری محوری و در نتیجه

تدارک دیده است. افزایش اعتبار به ویژه برای هزینه پذیرش دانشجو، آموزش‌های فنی و تربیت نیروی انسانی، قابل توجه است.

۲- ارتقای سطح تحقیقات پایه - در حال حاضر، حدود ۷۰ درصد فعالیت‌های تحقیق و توسعه در ژاپن توسط بخش خصوصی انجام می‌شود و تقریباً همه آنها جهت‌گیری تجاری دارند. ژاپن از لحاظ تحقیقات پایه فاصله قابل ملاحظه‌ای با آمریکا و اروپا دارد، از این رو تلاش می‌نماید تا این عقب‌ماندگی را جبران نماید.

۳- احساسات مسئولیت در برابر مشکلات محیط - افزایش مشکلات محیط زیست در جهان موجب گردید تا ژاپن میزان همکاری‌های فنی خود را در رابطه با این مشکلات افزایش دهد. انتقال تکنولوژی به کشورهای در حال توسعه سبب بروز خسارات زیست محیطی فراوان در آنها شده است.

۴- ارتقای سطح کیفیت زندگی از طریق توسعه تکنولوژی - ژاپن تلاش می‌نماید تا سطح آسایش و رفاه مردم این کشور را بالا ببرد. زمینه‌های فناوری باید به توسعه کیفیت زندگی کمک کنند (۳۸). مردم ژاپن به منظور کسب آخرین و جدیدترین اطلاعات درباره تکنولوژی، نیازمند ادامه تحصیل هستند. به منظور فراهم آوردن امکانات تحصیل نیمه وقت باید ترتیبی اتخاذ گردد که دانشجویانی که نمی‌خواهند از برنامه‌های کامل تحصیلی استفاده کنند، بتوانند در کلاسهای شبانه شرکت نمایند. (۳۷).

پیامدهای آموزش عالی در کشور ژاپن

مردم ژاپن برای کسب آخرین و جدیدترین اطلاعات درباره فناوری، نیازمند ادامه تحصیل هستند. به منظور فراهم آوردن امکان تحصیل نیمه وقت باید ترتیبی اتخاذ شود که دانشجویانی که نمی‌خواهند از برنامه‌های حضوری تمام وقت استفاده کنند، بتوانند در کلاس‌های شبانه شرکت کنند. نظام آموزش عالی

و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور است. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وظیفه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در آموزش عالی در سطح وزارتی را بر عهده دارند. برنامه‌ریزی و مدیریت در سطح دانشگاه نیز بر عهده شورای دانشگاه، شوراها و تخصصی دانشکده و آموزشکده و شورای گروه آموزشی است. در آموزش عالی ایران، آموزش عالی به دو دسته‌ی آموزش عالی دولتی و آموزش عالی غیر دولتی تقسیم می‌شوند. آموزش عالی دولتی به بخشی از آموزش عالی گفته می‌شود که هزینه‌های آن از محل بودجه دولتی یا عمومی دیگر تامین می‌شود. آموزش عالی غیر دولتی، بخشی از آموزش عالی است که هزینه‌های آن از محل منابعی غیر از بودجه عمومی تامین می‌شود. این بخش از آموزش عالی، دانشگاه آزاد اسلامی و موسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی را در برمی‌گیرد (۴۱).

جذب و پذیرش دانشجو

پذیرش دانشجو در آموزش عالی ایران، با چهار شیوه برگزاری آزمون سراسری دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی، آزمون دوره فراگیر دانشگاه پیام نور، آزمون دوره‌های آموزش عالی علمی-کاربردی و آزمون دکتری تخصصی انجام می‌شود. آزمون سراسری دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی. ورود دانشجو به دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی، چه در بخش دولتی و چه در بخش غیردولتی، در دوره‌های کاردانی، کارشناسی پیوسته و ناپیوسته، کارشناسی ارشد پیوسته و ناپیوسته و دکتری حرفه‌ای به صورت متمرکز، از طریق آزمون سراسری دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی صورت می‌گیرد که به صورت جداگانه از سوی سازمان سنجش آموزش کشور و دانشگاه آزاد اسلامی برگزار می‌شود. داوطلبین آزمون سراسری باید مدرک دیپلم متوسطه یا مدرک دوره پیش دانشگاهی داشته باشند. در این شیوه پذیرش دانشجو، داوطلب بر اساس نمره

تشدید رقابت‌ها به سوی پیچیدگی و پویایی هر چه بیشتر پیش می‌رود. تغییر محیط موجب تغییر پارادایم‌ها، فرهنگ‌ها، خط مشی‌ها، ساختارها و نقش‌ها آموزش عالی و نیز الگوهای آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی شده است. این تغییرات، تغییراتی را در محیط یادگیری و قلمرو سیستمی آموزش عالی، تغییر در خروجی‌های آموزش عالی، تغییر در توسعه آموزش عالی و تغییر در ارزیابی و هدایت آموزش عالی در سطوح مختلف در پی داشته است (۴۰).

دانشگاه با حضور خود در محیط و با جذب محیط به سوی خود مصداق بارز سیستم باز است. بحث ظهور، اوج و فروپاشی دانشگاه بیش از پیش واقعیت پیدا می‌کند. این ارتباط با عناصر انسانی دانشگاه (کیفیت آنها) میسر می‌شود. در این رقابت نقش این عناصر انسانی در کیفیت مدیریت و کیفیت تولید اطلاعات اساسی است (۴۰). بنابراین، هر سیستمی دارای فضایی خارجی و داخلی است. آنچه در خارج از یک سیستم قرار دارد متعلق به محیط (بستر) آن و نه خود سیستم می‌باشد. در عین حال، محیط یک سیستم نه تنها بر آنچه خارج از کنترل کامل سیستم قرار دارد بلکه همزمان بر آنچه که به راه‌های مختلف، عملکرد سیستم را مشخص می‌کند نیز اتلاق می‌شود. از آنجاییکه محیط خارج از سیستم است، سیستم به صورت مستقیم کنترل چندانی بر رفتار محیط ندارد. به همین دلیل، در مسائلی که با مشکلات سیستم مرتبطند، محیط را می‌توان ثابت و یا معین فرض نمود. اگرچه محیط (بستر)، خارج از یک سیستم واقع شده است، اما تا حدودی بر رفتار و عملکرد سیستم اعمال نفوذ می‌نمایند.

درون داده‌های آموزش عالی در ایران

قوانین و مقررات و نظام آموزش عالی در ایران

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزش عالی ایران در سطح ملی، به عهده نهادهایی همچون مجلس شورای اسلامی، هیئت دولت جمهوری اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی

ساعت خدمت موظف این گروه از اعضای هیات علمی، چهل ساعت در هفته و ساعات موظف تحقیق آنان بین ۲۴-۳۶ ساعت است (۴۱).

دارندگان درجه تحصیلی دکتری تخصصی و در موارد خاص، دارندگان درجه کارشناسی ارشد، صرف نظر از جنسیت و دین، در صورت برخورداری از شرایط عمومی و اختصاصی مربوط به استخدام اعضای هیات علمی، می‌توانند به استخدام دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و پژوهشی درآیند.

منابع مالی آموزش عالی در کشور ایران

در ایران نیز همزمان با تحولات جهانی، بحران مالی و کسری بودجه توسط وزیر وقت فرهنگ و آموزش کشور مطرح گردید (۴۲). البته در نظام آموزش عالی کشور علاوه بر مسئله کسری بودجه، مشکلات دیگری از جمله دسترسی ناقص به آموزش کیفی برای همه، کم‌رنگ بودن عدالت در استفاده از فرصت‌های آموزشی، توجه ناکافی دولت به رشته‌هایی که منافع عمومی آن بیش از منافع خصوصی است، کارایی پایین آموزش عالی، سرمایه‌گذاری در رشته‌هایی که بیشترین فرار مغزها در آن اتفاق می‌افتد، نیز وجود دارد که منجر به تشدید این مسئله نیز شده است (۴۲).

فرایندهای آموزش عالی در کشور ایران

فرایند آموزشی و پژوهشی

آموزش در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی بر اساس نظام واحدی، طی دو نیمسال تحصیلی انجام می‌شود. هر نیمسال تحصیلی، در بردارنده شانزده ساعت برای آموزش و دو هفته برای امتحانات است. حجم درس با تعداد واحدهای آن درس سنجیده می‌شود و قبولی یا مردودی دانشجوی در یک درس به همان درس محدود می‌گردد. دروس هر رشته در دوره کارشناسی از جنبه محتوایی شامل چهار دسته دروس «عمومی»، «پایه»، «اصلی» و «تخصصی» می‌شود. درسهای دانشگاهی،

اکتسابی و ظرفیت اختصاص یافته به هر رشته، در یکی از دوره‌های روزانه، شبانه، دانشگاه پیام نور، دانشگاه غیرانتفاعی، دوره‌های نیمه حضوری، مراکز تربیت معلم، دانشگاه آزاد اسلامی پذیرفته می‌شود. پذیرش در دوره دکتری تخصصی به صورت غیرمتمرکز انجام می‌گردد و هر دانشگاه مبادرت به برگزاری آزمون ورودی و گزینش دانشجو می‌کند. در آزمون دوره دکتری تخصصی علاوه بر نمره کتبی آزمون، مصاحبه و محاسبه آثار علمی داوطلب نیز ملاک عمل است (۱۹).

جذب اساتید و کارکنان

اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در ایران به دو دسته‌اند: ۱- اعضای هیات علمی آموزشی؛ ۲- اعضای هیات علمی پژوهشی.

اعضای هیات علمی آموزشی: اعضای هیات علمی آموزشی دانشگاه‌ها شاغلان خدمات آموزشی و پژوهشی و راهنمایی مسئولیت اساسی آموزش نظری و عملی و پژوهشی و راهنمایی دانشجویان را بر عهده دارند. ساعت کار اعضای هیات علمی آموزشی تمام وقت، چهل ساعت در هفته است که صرف آموزش، پژوهش و راهنمایی دانشجویان و نیز دیگر امور و وظایف محوله می‌شود. در هر صورت، ساعات تدریس نظری این گروه از اعضای هیات علمی در هفته بیش از دوازده ساعت نخواهد بود. اعضای هیات علمی پژوهشی: اعضای هیات علمی پژوهشی موسسات و مراکز آموزش عالی و پژوهشی، وظایف عمده زیر را به عهده دارند:

* اجرای طرح‌های تحقیقات مصوب شورای پژوهشی موسسه؛ * تدریس در دانشگاه‌ها و موسسات وابسته به وزارت علوم (حداکثر به اندازه چهار واحد نظری)؛ * ارائه خدمات علمی - آزمایشگاهی به موسسه و خارج از موسسه بر اساس مصوبات هیات رئیسه؛ * انجام امور کارشناسی و مشاوره علمی؛ * شرکت در سمینارها، اجلاسها و مشاوره علمی؛ * انجام اموری که رئیس موسسه به آنان محول می‌کند.

نه تنها نقشی بسیار مهمی در ارائه خدمات به اقشار جویای علم در جامعه ایفا می‌کند؛ بلکه خدمات این سازمانها به گونه‌ای است که تمامی بخش‌های یک جامعه از آنها بهره‌مند می‌شوند. بهمین دلیل خروجی‌های سیستم آموزشی در هر جامعه نقشهای پررنگی در عرصه‌های مختلف آن جامعه ایفا می‌کنند و پرداختن به آنها امری کلیدی و مهم است (۴۶).

برون دادهای آموزش عالی ایران

دانش‌آموختگان

امروزه آموزش عالی ایران به عنوان یک سیستم اجتماعی و به عنوان یک نهاد اجتماعی با چالشهای اساسی مواجه است. سیاست‌گذاران و کارشناسان تربیت یافته در مکتب اقتصادی نئوکلاسیک و دست‌اندرکاران تخصیص منابع، تنه‌ارسالتی که برای آموزش عالی قائل هستند، تربیت نیروی انسانی متخصص است (۴۷). در کشور ایران از اواسط قرن نوزدهم مؤسسات آموزش عالی به سبک غربی و به منظور تربیت نیروی انسانی مورد نیاز بخشهای صنعتی، کشاورزی و خدماتی کشور تأسیس شدند. نوع نگاه اجتماعی به این مؤسسات، به عنوان بخشی از بوروکراسی دولتی و در جهت نقش واگذار شده به آنها، همواره نگاه ابزاری بوده است. اما اکنون به نظر می‌رسد که با ظهور مجموعه عوامل و شرایط جدید، نوع نگاه اجتماعی به دانشگاه‌ها در حال تغییر است و لازم است متناسب با آن در اختیارات و استقلال آنها نیز تغییراتی ایجاد شود. این عوامل و شرایط عبارتند از:

- ۱- تأکید سند چشم‌انداز بیست ساله بر اینکه کشور ایران در سال ۱۴۰۴ باید برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری و کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه باشد.
- ۲- توسعه آموزش عالی ایران و پیچیدگی حاصل از آن.
- ۳- گسترش جهانی شدن و ظهور فناوریهای جدید و کاهش بودجه‌های دولتی و لزوم وجود اختیار کافی برای دانشگاه‌ها

بیشتر الزامی‌اند و فقط تعدادی به صورت اختیاری ارائه می‌شوند که شامل درس‌های مستقل و پیوسته‌اند. از لحاظ نحوه آموزش، درسهای دانشگاهی به درسهای نظری و عملی تقسیم می‌شوند. درس نظری، حاوی مجموعه‌ای از دانش‌هاست که به صورت خطابه، اجلاس، سمینار، بحث و گفتگو به دانشجو عرضه می‌شود. درس عملی نیز مجموعه مهارتهایی است که انتقال آن به دانشجویان از طریق عملیات کارگاهی، بیمارستانی، آزمایشگاهی و... صورت می‌گیرد (۴۱).

پیشرفت روزافزون صنعت و خدمات و تقاضاهای جدیدی که آن را بیش از پیش شتاب بخشیده است، تقابل و ارتباط هر چه بیشتر علم و تجربه را لازم گردانیده است. امروزه آنچه که می‌تواند سازمان را جهت برآوردن نیازهای روز و در نتیجه ورود به صحنه رقابت یاری رساند، چیزی جز استفاده از علم جدید نیست و جایگاهی که این علم را به صنعت وارد می‌کند و آن را بروز می‌دهد، همانا دانشگاه است. دانشگاه، مؤسسه‌ای است که با هدف ترویج، ارتقاء دانش و تربیت نیروی انسانی در زمینه‌های مختلف علوم و فنون به ارائه آموزش عالی و انجام پژوهش پرداخته و رسالت آن تسهیل رشد و تکامل انسان، توسعه و غنای دانش، فرهنگ کشور و پرورش نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه می‌باشد (۴۳). بنابراین، دانشگاه و به طور کلی نظام آموزش عالی، گرانبهاترین منبعی است که هر جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد و دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی به لحاظ دانش، اعتبار زیادی کسب کرده‌اند و پویندگان راه علم و ترقی محسوب می‌گردند (۴۴).

فرایند خدمات اجتماعی - مشاوره‌ای

در کشور ما آموزش عالی وظیفه مهم تربیت انسانی متخصص مورد نیاز بخش‌های مختلف را برای تامین خودکفایی در علوم و فنون، صنعت، کشاورزی و غیره به عهده دارد (۴۵). سازمانهای بسیاری در قالب بخش عمومی در حال ارائه خدمات به اقشار مختلف جامعه می‌باشند که در این بین محیط‌های آموزشی

پیامدها محصول راهبردهای موثر متناسب با مقوله کانونی و شرایط و عوامل علی، محیطی و زمینه‌ای هستند. اگر راهبردهای موثری متناسب با شرایط محیطی و زمینه‌ای، طراحی و اجرا شوند به طوری که عوامل علی برای دانشگاه سازگار با محیط به وجود آید، پیامدهای مطلوب مدنظر حاصل می‌شود که این پیامدها شامل:

۱- تولید علم نافع در دانشگاه؛

۲- دانشگاه در خدمت توسعه محلی و ملی؛

۳- دانشگاه بهره‌ور، کیفی، کارآفرین، مسئولیت‌پذیر و پاسخگو؛
 ۴- تحول سازمان، ارزشها و چشم‌انداز دانشگاه همسو با نیازهای تحولی جامعه (۵۰). بی‌تردید آموزش عالی در پیوند نزدیک با مفهوم «پیشرفت» و نوآوری است که جایگاه اجتماعی آن در جامعه به صورت روزافزونی در حال بهتر شدن است. به این معنا که دانشگاه‌ها در تعامل نزدیک با انبوهی از جوامع بیرونی هستند که هر کدام تقاضاهای خاصی از آموزش عالی دارند. برای مثال، جامعه‌ی اقتصادی از آموزش عالی انتظار دارد افراد را به دانش و مهارت مورد نیاز اقتصاد مدرن (دانش‌محور) جهت تسهیل فرایند توسعه اقتصادی، مجهز کند. این امر سبب شده است تا آموزش عالی خود را تحت فشار مجموعه روزافزونی از انتظارات متضاد و طاقت‌فرسا ببیند. در واقع به نظر می‌رسد که دانشگاه‌ها بار مسئولیت دیگر نهادها و موسسات را در این حوزه به دوش می‌کشند (۵۱).

پیشینه‌های پژوهشی

معصومی فرد (۱۳۹۵) پژوهشی را در مورد مطالعه ماموریت‌ها، چشم‌اندازها، ویژگی‌های کلی و نحوه پذیرش دانشجویان در نظام آموزش عالی از دور کشورهای منتخب آسیایی پرداختند. پژوهش به روش تطبیقی-تحلیلی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش همه دانشگاه‌های آموزش از دور کشورهای ژاپن، ایران، پاکستان، اندونزی، چین، هندوستان و ایران بود. اطلاعات

به منظور افزایش مشارکت در تعاملات جهانی و حضور در صحنه‌های آموزش و پژوهش و کسب بودجه‌های غیردولتی.

۴- تأکید تعدادی از تحقیقات انجام شده بر ناکارآمدی نظام کنونی آموزش عالی ایران و لزوم افزایش اختیارات دانشگاه‌های آن (۴۸).

فناوری و نوآوری

مبانی ارزشی نظام علم و فناوری کشور بر پایه مبانی نظری که در مجموعه اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور ارائه شده، استوار است و به مثابه روح حاکم بر حرکت علمی کشور، مشخص کننده جهت‌گیری‌های نظام و اولویت‌ها و باید و نبایدها در عرصه‌های آموزش، پژوهش و پژوهش و فناوری است. از آنجا که حصول اطمینان از رشد و شکوفایی در برخی از اولویت‌ها نیازمند توجه و هدایت و پشتیبانی در سطوح کلان مدیریتی کشور است و در برخی دیگر رشد و توسعه با پشتیبانی مدیریتهای میانی و تخصصی غیرمتمرکز منابع حاصل خواهد شد، اولویتها به ترتیب در سه سطح الف (فناوری)، ب (علوم پایه و کاربردی) و ج (علوم انسانی و معارف اسلامی) تنظیم شده‌اند. این دسته‌بندی ناظر بر نحوه و میزان تخصیص منابع، اعم از مالی و انسانی و توجه مدیران و مسئولان است (۴۹).

پیامدهای آموزش عالی در ایران

جهرمی (سخنرانی محمد جهرمی وزیر وقت کار و امور اجتماعی در جشنواره کارآفرینان برتر به نقل از خبرگزاری فارس در تاریخ ۱۳/۹/۱۳۸۷). (۱۳۸۷) معتقد است حدود ۷۰ درصد از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های کشور تحصیلاتشان معطوف به نیازهای بازار کار نیست و بعد از فارغ‌التحصیل شدن باید دوره‌های فنی و مهارتی ببینند تا بتوانند پس از آن مشغول به کار شوند.

بین مقالات موجود ۲۹ مقاله مرتبط با آموزش عالی انتخاب شده‌اند. مطالعه حاضر در سال ۱۳۹۶ صورت گرفته یک مطالعه تحلیلی-اسنادی است. در این تحقیق؛ آموزش عالی قاره آسیا توسط پژوهشگران سه کشور از این قاره (مالزی، ژاپن و ایران) انتخاب شده است و با رویکرد سیستمی که شامل مورد فوق بود، مورد مطالعه قرار گرفته است.

بحث و نتیجه گیری

تجربه‌های تاریخی، شواهد و نتایج مطالعات آموزش عالی نشان می‌دهد تداوم حیات اثربخش و سازنده نظام دانشگاهی منوط به تامین الزامات و شرایط است. دانشگاه منفعلی که قادر به حل مسائل مبتلا به سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی جامعه نباشد دانشگاه کیفی نبوده و به لحاظ شکلی یا کارکردی وجود نخواهد داشت. دانشگاهی که قدرت تعامل و تعادل پویا با نظام‌های پیرامونی داشته و منشاء اثر در زیست‌بوم و زمینه محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی است به عنوان دانشگاه سازگار شونده است.

بر اساس یافته‌های آموزش عالی، سازگار شدن و انطباق نهاد دانشگاه با الزامات و نیازهای سیال، دایما نوشونده و در حال تحول جامعه در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و فناوری، یکی از مهمترین اولویت‌های نظام دانشگاهی کیفی، پویا و متعادل در افق آینده است. نظام آموزش عالی باید به وسیله راهبردهای موثر با محیط علمی و اجتماعی به طور دائم سازگار شده و با جامعه و تحولات آن در تعادل پویا باشد. کلیدواژه اصلی و سرفصل تمامی نگرانی‌ها و مباحث جدی در زمینه آینده نهاد دانشگاه و آموزش عالی، در سازگاری با محیط پیرامونی است.

شکل‌گیری آموزش عالی رامی توان برآیند هم‌اندیشی، استمرار، گفتگو و مبادله تجربه‌های جوامع گوناگون قلمداد کرد. وجود چنین وجه اشتراکی ضرورت مطالعات آموزش عالی سایر کشورها و همچنین به اشتراک گذاشتن دستاوردهای بیشتر

مورد نیاز پژوهش با مطالعه اسناد و مدارک و وب‌سایتها رسمی دانشگاه‌ها جمع‌آوری شده است. نتایج این مطالعه نشان داده شد دانشگاه‌های مورد مطالعه با ابتکار عمل خود تفاوت‌های اساسی در نظام آموزشی ایجاد کرده است (۵۲). کیتاگوا، اوبا (۲۰۱۰) در پژوهش خود تفاوت مدیریت سیستم آموزش عالی در کشور ژاپن را نشان داده‌اند (۳۰). مارگینسون (Marginson) (۲۰۱۱) آموزش عالی در سنگاپور و آسیای شرقی را بصورت سیستم آشفته مورد مطالعه و بررسی قرار داده است. کشورهای مورد منتخب شامل ژاپن، کره، چین، هنگ‌کنگ، تایوان، سنگاپور و ویتنام بوده‌اند (۵۳). ذاکر صالحی (۱۳۹۱) پژوهشی تحت عنوان «آموزش عالی مالزی: تحولات و چشم‌اندازها» انجام داد. هدف از این پژوهش ترسیم تحولات آموزش عالی مالزی به عنوان یکی از رقبای جدی ایران در آسیا، در دو بعد کمی و کیفی است. روش تحقیق کیفی، مطالعه اسناد بود. یافته این پژوهش نشان داد که کشور مالزی با تدوین دو برنامه مرسوم به ۲۰۱۰ و ۲۰۲۰ در این بخش به دستاوردهای مهمی به ویژه در توسعه ظرفیتهای دسترسی نائل شده است (۱۷). همچنین در مطالعه دیگر هادوی (۱۳۹۰) به مطالعه مالزی و دانشگاه‌های آن پرداخته است (۵۴).

روش پژوهش

هدف این پژوهش شناخت آموزش عالی قاره آسیا با رویکرد سیستمی بر روی کشورهای منتخب آسیایی: مالزی، ژاپن، ایران است. روش مطالعه کتابخانه‌ای است، از طریق این نوع مطالعه داده‌های ثانوی بدست می‌آیند که پیش از آغاز تحقیق توسط پژوهشگر بررسی می‌شوند. منابع این داده‌ها عبارتند از: داده‌های موجود در اسناد گذشته، آمارهای رسمی، آمارهای غیررسمی و اسناد و مدارک سازمانی. برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به ادبیات این تحقیق و مباحث نظری مرتبط با موضوع از روش مطالعات کتابخانه‌ای (کتاب، مقالات فارسی و انگلیسی، پایان‌نامه‌ها و سایت‌های اینترنتی) استفاده شده است، که از

تحقق اهداف آموزش عالی مورد استفاده و بهره گیری قرار گیرد. پیشنهاد می شود در آینده پژوهشهایی حول محور این موضوع بر سایر قاره و کشورهای دیگر صورت پذیرد تا زوایای آنها روشن تر و آشکارتر گردد. این مقاله تقدیمی ناچیزی است به همه سیاستگذاران، متخصصین، صاحب نظران، مدیران، محققین و در یک کلام تمامی دوستداران تحقیقات آموزش عالی کشور.

آشکار کرد. این پژوهش با هدف شناخت آموزش عالی قاره آسیا کشورهای منتخب (ایران، مالزی، ژاپن) تعیین و مورد مطالعه قرار گرفت. با الهام از روش علمی و اتخاذ رویکرد مسئله محوری، اطلاعات نظام آموزش عالی این کشورها با استفاده از روش بررسی همزمان رویکرد سیستمی مورد تحلیل قرار گرفته است. اطلاعات بدست آمده در پژوهش می تواند در سیاستگذاریها و برنامه ریزیهای نظام آموزش عالی برای

References

- Osareh H. Investigating the Participation of Faculty Members in the Academic Curriculum of Islamic Azad Universities. Proceedings of the Second National Congress of Humanities. Volume 2. Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies. 349-377. 2012.
- Carter, L, Ulrich, D, & Goldsmith, M. Best practices in leadership development and organization change: How the best companies ensure meaningful change and sustainable leadership. (18 Ed.). San Francisco. Pfeiffer. 2012.
- Valimaa, J. & Hoffman, D. Knowledge society discourse and higher education. High Edu, 2008, 56: 265-285.
- John, VW. Human capital, higher education institutions and quality of life, 2011, 41(5): 446- 454.
- Unesco. Higher education in 21st century, "World conference of higher education", Paris:Unesco. 2002.
- Sharifzadeh F. The Necessity of Reidentifying Educational System and its Role Regarding Country's Social-Scientific Development: A Research on University Undergraduate Public Administration Program. Journal Management System, 2011, 2(1), 79-112.
- Salehi R, Bakhtiyar A. Comparative study of the system education and higher education of the Islamic Republic of Iran's police forces with the countries of Turkey, English, America. Journal of Training in Police Sciences, 2013, 1(3): 69-91.
- Seyedreza A. Evaluation of Teaching Quality through Comparative Study in Higher Education. Higher Education Letter, 2016, 9 (35): 55-75.
- Madhoshi M, Niazi A. Exploring and explaining the place of Iran's higher education in the world. Iranian Higher Education, 2010, 2 (4): 113-150.
- GHasemi A, Sedighian M. Comparative Study of Higher Education System Iran and England. Journal of Message from the educated (Educational Sciences), 2016, 1(1):45-84.
- Najafbigi R. Principles of organization and management. First Edition, Tehran: Publish Termeh. 2009.
- Poursafar A. Evaluation of the quality higher education system with systematic approach. Proceedings of the Regional Conference on Quality Components in Higher Education. Tehran: Islamic Azad University of Roudhan Branch. 2003.
- Detert, J.R. and Jenni, R. "An Instrument for Measuring QualityPractice in Education";QualityManagement Journal, 2000, Vol. 7, No. 3, pp.20-37
- Zink, Z.L. and Schmidt, A. "Measuring Universities Against theEuropean Quality Award Criteria"; Total Quality Management, 1995, Vol. 6,No5/6.
- Arshad, Abdul Rahman. Unity & Education in Malaysia, Kula Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka. 2007.
- Chan, Chai Hon. Education and Nation-building in Plural Societies: The West Malaysian Experience, Canberra: Australian National University. 1977.
- Zakersalehi, Gh. Malaysia Higher Education: Developments and its Future Outlook. Higher Education Letter, 2012, 5 (19): 95-126.
- Norzaini Azman, Muhammad Jantan, and Morshidi Sirat. Changing Governance and Management in Higher Education, 83 The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective 2, DOI 10.1007/978-94-007-1140-2_5, © Springer Science+Business Media B.V. 2011.
- <https://fa.wikipedia.org>
- UNESCO. Higher Education in Asia: Expanding Out, Expanding Up (The rise of graduate education and university research). Canada: unesco. 2014.
- Fazeli A. Malaysian Higher Education System. Encyclopedia of Higher Education. The great Persion Encyclopedia Foundation. 2004.
- Malaysian Ministry of Higher Education: www.mohe.gov.my.
- <http://www.irna.ir/fa/News>.
- <http://bazar4h.ir>.
- Bagheri M, Pahlavan Sharif MA. A Comparative Analysis of Scientific Conditions in Iran and Malaysia for Developing

- Scientific Cooperation in Islamic Management; towards an Islamic Integration. *Strategic management thought*, 2015, 9 (1): 59-84.
- 26- Bishop, J., Bouchlaghem, D., Glass, J. and Matsumoto, I. "Ensuring the effectiveness of a knowledge management initiative", *Journal of Knowledge Management*, 2008, Vol. 12 No. 4, pp. 16-29.
- 27- Keramattar A, Noroozi Chakoli A, Esparaein F. Quantity or Quality? Comparative assessment of the science production of Iran, Turkey and Malaysia during 1996-2013. *Caspian Journal of Scientometrics*. 2015; 2(1): 33-38.
- 28- <http://www.guilan.ac.ir>
- 29- Website of the Ministry of Education, Research and Educational Planning Organization: <http://www.oerp.ir/content>
- 30- Kitagawa, Fumi, Oba, Jun. Managing differentiation of higher education system in Japan: connecting excellence and diversity. *High Educ*, 2010, 59 :507-524
- 31- Fazeli N. Culture and university. Volume1, Tehran: Publish Sales. 2008.
- 32- Aghazade A. Comparative education. Tehran: Samt. 2002.
- 33- Aghazade A. Comparative education. Tehran: Publish Payam Noor university. 2004.
- 34- Hashemnia SH. Japan's higher education system. *Encyclopedia of Higher Education*. Volume 2. Tehran: The great Persian Encyclopedia Foundation. 2004.
- 35- Huang, Futao. Higher education from massification to universal access: a perspective from Japan. *High Educ*, 2012, (63):257-270.
- 36- Zakersalehi, Gh. Developments and its Future Outlook Japan's Higher Education. Sunday, 2015/5/29: <http://g-zakersalehi.ir>
- 37- Heydari-Abdari A. Designing Human Resources and Human Resources Development Policy. Institute of Research and Planning in Higher Education. 2000.
- 38- Heydari-Abdari A. Study of the relationship between higher education and the labor market in Japan. 2005: http://www.jobportal.ir/s3/Default.aspx?ID=15_1_376.
- 39- Allen, Jim, Inenaga, Yuki, Velden, Rolf van der, Yoshimoto, Keiichi. COMPETENCIES, HIGHER EDUCATION AND CAREER IN JAPAN AND THE NETHERLANDS. Netherlands: Springer. 2007.
- 40- Yamani-Sorkhabi M. University Development Planning. Tehran: Publish Shahid Beheshti University, 2002.
- 41- Mohammadnezhad-Alizamini Y. Islamic Republic of Iran higher education system. *Encyclopedia of Higher Education*. Volume 2. Tehran: The great Persian Encyclopedia Foundation. 2004.
- 42- Rostemoghadam A, Naderi A. Introduction of Financial Models Using to Extract Lessons for Higher Education in Iran. *ihej*. 2016; 7 (2) :113-152.
- 43- Dabagh R, Salehi MR. A survey of effective factors on the efficiency of homogeneous governmental universities of Iran. *ihej*. 2014; 6 (4) :107-134.
- 44- Mohammadlo MA, Akbari B, Mahdavianpour A. Identifying Social Responsibility in Universities (USR) Using Fuzzy Delphi. Case study: Shiraz University. *ihej*. 2014; 6 (3) :161-192.
- 45- Najafloo P, Yaghobi J, Abbasi E. Assessing information seeking behavior components of agricultural graduate students in University of Zanjan. *Iranian Journal of agricultural economics and development research*, 2016, (3): 550-541.
- 46- Shafiei-Rodposhti M, Mirghafari H. Identification and ranking of effective factors on improving the quality of education services in higher education (Case study: Yazd Faculty of Management). *Journal of Higher Education Iranian*, 2009, 1(2):67-93.
- 47- Entezari Y. An Analysis of the Iranian Economy's Demand for Graduates of Higher Education from the Perspective of Knowledge-based Economics. Seminar outlining the results of the human resources expert assessment plan, 2002, June 21-22, PP1-22.
- 48- Razagh-Marandi H. Effective institutional autonomy in public universities in Iran: a necessity for mobility in globalized environment. *IRPHE*. 2015; 20 (4) :1-28
- 49- Supreme Council of the Cultural Revolution, Country Comprehensive Map. 2010: <http://nj.farhangolm.ir/>
- 50- Mahdi, R. Future of Higher Education: Strategies and Consequences Adaptation of University With environment and community. *Journal of Management process and development*, 2015, 28 (1): 31-54.
- 51- Azizi N, Alikhani P, Mohammadi SH. The effect of higher education received abroad in dynamism and migration of skilled workforces. *ihej*. 2014; 6 (4) :21-46.
- 52- Masoomifard, M. Comparative study of the missions, prospects, general features, and method of student admission in the system of higher education in the selective Asian countries. *Higher Education Letter*, 2016, 9 (39): 85-120.
- 53- Marginson, Simon. Higher education in East Asia and Singapore: rise of the Confucian Model. *High Educ*, 2011, (61): 587-611.
- 54- Hadoi A. Malaysia and its University. *Journal of research and information*, 2011, (12): 225-232.

Study of the Asian Higher Education with a Systematic Approach: Based on the Higher Education Studies in the Japan, Malaysia, Iran

Khodayar Abili¹, Mohammad Mahdi Babaei²

Abstract

Introduction: The higher education faces challenges in the global and national levels, today. If the quality of the higher education is not considered, it will waste resources. The main aim of the study is to recognize the higher education of the Asia continent. In this study, the features of the higher education institutions in Asian countries were studied, in order to recognize the of the higher education system with a systematic approach.

Methods: This is a citation analytic research. The data was collected from the websites, organization books, and documents.

Results: In this research, five dimensions of higher education system, including the context, internal processes, process, outcomes, and impact, and the role of the higher education in the goal achievement, are described.

Conclusion: According to the importance of the effective feedback of the higher education in the education system, some strategies are suggested.

Keywords: Higher Education, Asia, Systematic Approach

1- Professor of Department of Planning Management Training, University of Tehran, Tehran, Iran

2- Ph.D. student in economic and financial management, Higher Education, University of Tehran, Tehran, Iran.